

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเพื่อศึกษาการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงหมู่บ้านห้วยปลิง ตำบลม่อนจอง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ความหมายการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
2. หลักการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
3. แนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง
4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

1. ความหมายการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ทิวา (2529 : 8) ได้กล่าวเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้วีว่า การที่จะจัดการกับทรัพยากรป่าไม้ให้บังเกิดผลสูงสุดได้นั้น ต้องอาศัยวิชาการที่เรียกว่า "วนศาสตร์" ซึ่งหมายถึง วิชาการที่ว่าด้วยการจัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติทุกประเภทที่มีอยู่ในสังคมของป่าไม้ หรือที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้ให้อำนวยประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสังคมมนุษย์สูงสุด และโดยสม่ำเสมอตลอดไป และ อมร (2529 : 30) กล่าวว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรป่าไม้ซึ่งมีอยู่ตามธรรมชาติให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด เป็นเวลานานที่สุด โดยมีส่วนที่สูญเสียไปโดยใช้ประโยชน์น้อยที่สุดเช่นเดียวกับวินัย และบานชื่น (2537 : 95) กล่าวว่า การอนุรักษ์ป่าไม้ หมายถึง การรู้จักใช้ประโยชน์จากป่าไม้ โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดต่อส่วนรวมมากที่สุด และต้องสูญเสียป่าไม้โดยเปล่าประโยชน์ให้น้อยที่สุด รวมทั้งการกระจายการใช้ประโยชน์ให้ทั่วถึงกัน

กิติ (2536 : 4) กล่าวเสริมว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง การใช้ ทรัพยากรป่าไม้อย่างเหมาะสม การป้องกัน การบำรุงรักษา เพื่อประชาชนจะได้ใช้ประโยชน์ จากป่าทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งสอดคล้องกับ พชรินทร์ (2537 : 4) กล่าวว่า การอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง

การใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างชาญฉลาด และมีประสิทธิภาพมากที่สุดก่อให้เกิดประโยชน์กับมวลมนุษยชาติให้มากที่สุดทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งการป้องกันและบำรุงรักษาให้ทรัพยากรป่าไม้มีอายุยืนยาวที่สุด

จากความหมายการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นการรู้จักใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างชาญฉลาด ให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด เป็นเวลานานที่สุด โดยมีการสูญเสียจากการใช้ประโยชน์น้อยที่สุด

2. หลักการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

กรมป่าไม้ (2536 : 20 - 23) ได้กำหนดแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ดังนี้

1. นโยบายการจัดการป่าไม้ เนื่องจากกรมป่าไม้เพียงหน่วยงานเดียวต้องดูแลรักษาพื้นที่ป่าถึงร้อยละ 40 ของพื้นที่ทั่วประเทศ จึงควรที่รัฐจะวางนโยบายมุ่งหนักไปในการจัดป่าที่จัดไว้สำหรับเป็นป่าป้องกันภัยหรือเป็นป่าเพื่อใช้ประโยชน์แบบเอนกประสงค์ให้มากที่สุดซึ่งได้แก่ป่าต้นน้ำลำธาร อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

2. การปลูกสร้างสวนป่า ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่จะหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่เนื่องจากพื้นที่ป่าที่ถูกทำลายมีอยู่มากมาย และประชาชนได้เข้ายึดครองหมดแล้ว การปลูกสร้างสวนป่าจึงควรพิจารณาเลือกปลูกในที่เหมาะสมและถูกต้องตามวัตถุประสงค์ และโดยประหยัดก่อนและควรแบ่งประเภทของการปลูกสวนป่า เช่น การปลูกป่าเพื่อผลิตไม้ที่มีคุณภาพดีมีราคา การปลูกสร้างสวนป่าเพื่อใช้ไม้ในการอุตสาหกรรม การปลูกป่าตามหัวไร่ปลายนหรือป่าเพื่อชุมชนในชนบท การปลูกป่าตามต้นน้ำลำธาร และการปลูกป่าไม้ไผ่

3. การดำเนินงานในด้านการอนุรักษ์ กิจการป่าไม้ด้านการอนุรักษ์นั้นว่ามีความจำเป็นมากขึ้นทุกวัน โดยเฉพาะป่าไม้บริเวณต้นน้ำลำธาร ถูกทำลายเป็นอันมาก ทำให้เกิดการกัดเซาะน้ำดิน และเกิดอุทกภัยถี่ขึ้นทุกที เป็นเหตุนำไปสู่ความเสื่อมโทรมทางเศรษฐกิจ จึงควรปรับปรุงแก้ไขโดยดำเนินการกำหนดป่าที่เป็นต้นน้ำลำธาร อุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าให้แน่นอน แล้วเข้าดำเนินการควบคุมป้องกันอย่างจริงจัง กำหนดขอบเขตให้เป็นแหล่งทำมาหากินของชาวเขา ควบคุมไม่ให้มีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานและทำไร่เลื่อนลอยแล้วพยายามส่งเสริมให้ปลูกไม้ยืนต้น กรณีพืชไร่ก็ควรแนะนำให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินบนภูเขาให้ถูกต้องตามหลัก การอนุรักษ์ดิน

และน้ำ ปลุกป่าและพืชคลุมดินในบริเวณที่ถูกแผ้วถาง และปราศจากพืชคลุมดิน การป้องกันไฟฟ้า และการก่อสร้างทางด้านวิศวกรรมควบคู่กับการปลุกป่า

4. การเพิ่มผลผลิตและการใช้ประโยชน์ป่าไม้ รัฐควรมีนโยบายส่งเสริมให้เอกชนมีบทบาทในการปลุกสร้างสวนป่า และการสร้างความมั่นใจในด้านการตลาด

5. การให้การศึกษอบรมการเผยแพร่ความรู้และการประชาสัมพันธ์ ควรให้ ประชากร และเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกคนได้ทราบถึงประโยชน์และคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ และโทษของการทำลาย รวมทั้งวิธีการอนุรักษ์ ซึ่งแนววิถีทางหนึ่งที่จะช่วยให้การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาติ ประสบความสำเร็จได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

จากแนวทาง ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่กรมป่าไม้ได้กล่าวไว้ นั้น หน่วยงานของกรมป่าไม้ และนักวิชาการป่าไม้ซึ่งปฏิบัติงานตามภูมิภาคต่าง ๆ ยังกล่าวถึงหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไว้โดยสรุปดังนี้

สำนักงานป่าไม้จังหวัดอำนาจเจริญ (2541 : 15) ได้สรุปหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไว้ว่า ต้องมีการป้องกันการบุกรุกทำลายป่าให้ได้โดยเด็ดขาด ป้องกันการลักลอบตัดไม้ป้องกันไฟป่า ปรับปรุงวิธีการตัดไม้ให้สอดคล้องกับการอนุรักษ์ การใช้ไม้อย่างประหยัด และคุ้มครอง ปลุกป่าทดแทน กำหนดป่าที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารให้แน่นอน ป้องกันโรคแมลงและเชื้อโรคที่เกิดแก่ป่าไม้ และการเผยแพร่ความรู้ และการประชาสัมพันธ์ด้านป่าไม้ เช่นเดียวกับ อมร (2529 :33 - 34) ได้กล่าวถึงวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จะต้องมีการสำรวจรังวัด และกำหนดป่าให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หรือเขตห้ามล่าสัตว์ป่าตรวจตราป้องกันและปราบปรามมิให้มีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ตรวจตราควบคุมป้องกันอันตรายที่เกิดจากไฟฟ้า โรคและแมลง ปลุกป่า ควบคุม และปรับปรุงการทำไม้ และเก็บหาของป่าให้เป็นไปโดยถูกต้องเหมาะสม ศึกษาค้นคว้าหาทางใช้ประโยชน์จากไม้ให้มากที่สุดโดยใช้ไม้ให้น้อยที่สุด ศึกษาค้นคว้าหาทางนำวัสดุอย่างอื่นมาใช้ประโยชน์แทนไม้ จัดที่ดินให้ราษฎรที่เดือดร้อนเรื่องที่ทำกินอย่างเพียงพอ และสนับสนุนส่งเสริมให้มีการปลุกป่าใช้สอยชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ นอกเหนือจากอุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแล้วยังจำเป็นต้องกำหนดพื้นที่ป่าไม้เพื่อการอนุรักษ์เพิ่มเติม และให้มีการป้องกัน การปลุกป่าทดแทน และการบำรุงรักษาอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การแบ่งชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ การป้องกันป่าอนุรักษ์ การจัดการป่าเศรษฐกิจ งานวนศาสตร์ชุมชน และงานวนเกษตรจะมีส่วนช่วยในการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินและรักษาสภาพแวดล้อม (มุกดา, 2536 : 252)

นอกจากนี้ นักวิชาการหลายท่านยังกล่าวถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไว้อย่างละเอียด โดยมีสาระสำคัญดังนี้

นิวัติ (2537 : 213 - 214) กล่าวว่า การดำเนินงานในด้านการอนุรักษ์ป่าไม้นั้นจำเป็นต้องมีความจำเป็นมากขึ้นทุกวันเนื่องจากป่าไม้บริเวณต้นน้ำลำธารถูกทำลายลงเป็นอันมากทำให้เกิดการกัดเซาะหน้าดิน การพังทลายของดิน และการเกิดอุทกภัย หรือความแห้งแล้งเข้ามาแทนที่ สิ่งเหล่านี้เป็นเหตุนำไปสู่ความเสื่อมโทรมทางเศรษฐกิจและกระทบกระเทือนต่อชีวิตความเป็นอยู่ตลอดจนการอยู่ดีกินดีของประชาชน จึงควรที่จะรีบแก้ไขปรับปรุงให้แหล่งต้นน้ำลำธารมีสภาพดียิ่งขึ้น โดยการพิจารณาดำเนินการกำหนดบริเวณป่าที่จัดไว้เพื่อเป็นต้นน้ำลำธารให้แน่นอน แล้วเข้าดำเนินการควบคุมป้องกันป้องกันไม่ให้มีการทำลายป่ามากขึ้น ควรกำหนดขอบเขตที่ยอมให้เป็นแหล่งทำมาหากินของชาวเขา โดยควบคุมไม่ให้มีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานและทำไร่เลื่อนลอย แล้วพยายามส่งเสริมช่วยเหลือให้ปลูกพืชผลต่าง ๆ ที่เป็นไม้ยืนต้น สำหรับกรณีส่งเสริมให้ปลูกพืชไร่ ควรจะแนะนำหรือสาธิตการใช้ประโยชน์ที่ดินบนภูเขาให้ถูกหลักการอนุรักษ์ดินและน้ำ ในบริเวณป่าที่ถูกแผ้วถางกรร้างว่างเปล่า หรือปราศจากพืชคลุมดิน ควรจะปลูกสร้างป่าหรือพืชคลุมดินเพื่อป้องกันการกัดเซาะของน้ำฝน ป้องกันมิให้เกิดไฟไหม้ป่า ไฟป่าเป็นปัจจัยทำลายแผนการปลูกสร้างสวนป่า และพืชคลุมดินอย่างร้ายแรงที่สุด ทำให้เกิดการชะล้างหน้าดิน ทำลายความอุดมสมบูรณ์ของดิน และเกิดการสูญเสียน้ำที่ไหลบ่าหน้าดิน หากสภาพภูมิประเทศมีความลาดชันมาก และดินอยู่ในสภาพที่ไม่คงทนควรห้ามการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอื่น นอกจากปลูกป่าและพืชคลุมดินเท่านั้น ในบางแห่งอาจจำเป็นต้องอาศัยการก่อสร้างทางด้านวิศวกรรมเข้าช่วย ควบคุมกับการปลูกป่า เช่น อาจต้องทำการปรับพื้นที่ตามลาดเขาหรือสร้างฝายกั้นน้ำ(Check dam) เพื่อกักเก็บน้ำและตะกอนไม่ให้ไหลรุนแรงจนเป็นอันตรายต่อพื้นที่เกษตรและอื่น ๆ ที่อยู่ตอนล่างของกลุ่มน้ำนั้น ๆ ควรจะมีการป้องกันการพังทลายของดินตามริมฝั่งน้ำ และเนื่องมาจากการทำถนน เพราะว่าการตัดตะกอนในลำน้ำทั่วไปขณะนี้เกิดจากสาเหตุดังกล่าว ไม่น้อยไปกว่าการทำไร่เลื่อนลอยบริเวณต้นน้ำ ควรจะได้ให้การศึกษาอบรม และเผยแพร่ ความรู้แก่ประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลในทุกระดับให้ทราบถึงประโยชน์คุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ รวมทั้งวิธีการอนุรักษ์ดิน น้ำและป่าไม้ ซึ่งเป็นปัจจัยเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของทุกคน และสมนึก (2519 : 104) ได้เสนอมาตรการในการอนุรักษ์ป่าที่สำคัญที่สุดเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการบำรุงรักษาให้มีสภาพป่าอยู่ตลอดไป คือ การตัดไม้ไม่ให้เกินกำลังป่า (Sustained yield) ซึ่งอาจทำได้หลายวิธีแบ่งเป็นวิธีใหญ่ ๆ ได้ 2 วิธีคือ การบำรุงรักษาป่าให้คงสภาพป่าอยู่ตลอดไป และการปรับปรุงบูรณะพื้นที่ป่าที่ถูกทำลายไปแล้วให้กลับเป็นป่าขึ้นอีก ซึ่งสอดคล้องกับ อำนาง (2535 : 255) ได้สรุปวิธีการอนุรักษ์ป่าไม้ไว้ว่า ควรมีการบำรุงรักษาป่าไม้ให้มี

สภาพเป็นอยู่ตลอดไป อาจทำได้หลายวิธี เช่น ออกกฎหมายกำหนดพื้นที่ป่าเป็นป่าสงวนแห่งชาติ เพื่อจัดตั้งอุทยาน และวนอุทยานแห่งชาติป้องกันการลักลอบตัดไม้ และลงโทษผู้กระทำความผิดอย่าง เขียบขาดและรุนแรง การป้องกันมิให้มีการทำไร่เลื่อนลอยเกิดขึ้น ป้องกันไฟไหม้ป่า ป้องกันมิให้ ศัตรูพืช และโรคพืชทำลายต้นไม้ในป่า จัดควบคุมดูแลให้ผู้ที่ทำป่าไม้ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ใน การบำรุงรักษาต้นไม้เพื่อใช้เป็นพันธุ์แม่สำหรับขยายพันธุ์เป็นต้น การปรับปรุงพื้นที่ป่าไม้ที่ถูก ทำลายหรือพื้นที่ที่รกร้าง ว่างเปล่า ที่ไม่มีต้นไม้ขึ้นหรือมีต้นไม้ขึ้นอย่างเบาบางมาแปรสภาพให้ กลายเป็นป่าต่อไป โดยวิธีการปลูกสวนป่า ทำฟาร์มป่าไม้ ทำสวน พฤษศาสตร์ และสวนรุกขชาติ เป็นต้น

วินัย และบานชื่น (2537 : 95 - 96) กล่าวถึงการอนุรักษ์ป่าไม้ควรกำหนดนโยบายการจัดการ การป่าไม้ โดยมุ่งด้านการจัดการป่าที่สามารถใช้ประโยชน์ด้านต่าง ๆ ให้มากที่สุด เช่น ป่าต้นน้ำ- ลำธาร อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ส่วนป่าเพื่อผลิตไม้นั้นควรให้เอกชนดำเนินการปลูก สร้างให้มากขึ้น การปลูกสร้างสวนป่าโดยคำนึงถึงประเภทของการปลูกป่าพื้นที่ที่เหมาะสมและถูก ต้องตามวัตถุประสงค์ รวมทั้งการประหยัดเป็นหลักประเภทของการปลูกป่าที่ควรคำนึงถึง เช่น การ ปลูกป่าเพื่อผลิตใช้ไม้ที่มีคุณภาพดี ราคาดี การปลูกป่าตามหัวไร่ปลายนาหรือป่าเพื่อชุมชนใน ชนบท ซึ่งควรเป็นไม้โตเร็ว ใช้ประโยชน์ได้หลายทางเป็นแหล่งเพิ่มรายได้ และให้ความร่มเย็น และเป็นแนวกันลม ได้อีกด้วย การปลูกป่าต้นน้ำลำธารควรเป็นไม้โตเร็ว คลุมดินได้ ใช้ใช้น้ำน้อย และมีประโยชน์ทางการค้า และอุตสาหกรรมบ้าง การปลูกป่าไผ่ ควรส่งเสริมให้ปลูกทั่วไป เพราะ เป็นทั้งแหล่งอาหารและมีประโยชน์ด้านอุตสาหกรรมเชื้อกระดาษ การดำเนินการด้านการอนุรักษ์ อย่างจริงจัง เช่น กำหนดขอบเขตของป่าแต่ละประเภทให้แน่นอน ดำเนินการควบคุมป้องกันอย่าง จริงจัง ปรับปรุงพื้นที่ที่ถูกบุกรุกทำลายไปแล้ว โดยการปลูกป่าและพืชคลุมดินอย่างรีบด่วนและจริง จัง ดำเนินการป้องกันไฟป่าให้ได้ผล ส่งเสริมและควบคุมให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดิน ตามมาตรการ และข้อเสนอแนะการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ถูกต้องเหมาะสมตามหลักวิชาการ ปรับปรุงแก้ไข กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้ให้เหมาะสมและบังคับใช้อย่างเคร่งครัด จัดทำแผนปฏิบัติการด้านการ อนุรักษ์และการพัฒนาป่าไม้ให้ชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติได้ การร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ ควรมีการประสานประโยชน์ลดปัญหาความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรของหน่วยงานต่าง ๆ และ ดำเนินงานด้านการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ควรคำนึงถึงการได้ประโยชน์ร่วมกัน ส่งเสริมเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ให้การศึกษาแก่เยาวชนและประชาชนทุกระดับ ได้ทราบถึงประโยชน์คุณค่าของป่า ไม้ โทษในการทำลายป่าไม้ตลอดจนวิธีการอนุรักษ์ป่าไม้ โดยมุ่งให้ตระหนักถึงความสำคัญของป่า ไม้ และสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้เช่นเดียวกับ ราตรี (2530 : 112 - 118) ได้กล่าวถึง การดำเนิน

งานอนุรักษ์ป่าไม้กระทำไม่ได้โดยการกำหนดนโยบายป่าไม้แห่งชาติ ซึ่งมีอยู่ 20 ข้อที่สำคัญคือการกำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศอย่างน้อยในอัตราร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ เป็นการกำหนดแนวทางการจัดการและการพัฒนาป่าไม้ในระยะยาว เพื่อประโยชน์ 2 ประการ คือ ป่าเพื่อการอนุรักษ์ กำหนดไว้เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดินน้ำ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ที่หายาก และป้องกันภัยธรรมชาติ อันเกิดจาก น้ำท่วม และการพังทลายของดิน ตลอดจนเพื่อประโยชน์ในการศึกษา การวิจัยและนันทนาการของประชาชนในอัตราร้อยละ 15 ของพื้นที่ประเทศ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า วนอุทยาน เขตห้ามล่าสัตว์ป่า สวนพฤกษศาสตร์ สวนรุกขชาติ พื้นที่สงวนชีวลำดับพื้นที่มรดกโลกพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 1 ป่าชายเลนอนุรักษ์พื้นที่อนุรักษ์ธรรมชาติและป่าเพื่อเศรษฐกิจ กำหนดไว้เพื่อการผลิตไม้และของป่า เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจในอัตราร้อยละ 25 ของพื้นที่ประเทศ การปลูกป่าเป็นการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ป่าไม้อย่างหนึ่ง เพื่อป่าไม้ในพื้นที่ถูกตัดฟันลงไม่ว่ากรณีใดก็ตามนโยบายการรักษาป่าไม้จะกำหนดให้มีการปลูกป่าขึ้นทดแทนและส่งเสริมให้มีการปลูกสร้างสวนป่าทุกรูปแบบ การป้องกันไฟไหม้ป่า กระทำได้โดยการประชาสัมพันธ์การสร้างแนวกันไฟและแนวควบคุมไฟ (Firebreak and Fireline) รอบ ๆ ป่าการตรวจตราระวังไฟ การป้องกัน การบุกรุกทำลายป่า การใช้วัสดุทดแทนไม้ การใช้ไม้อย่างมีประสิทธิภาพ การพยายามนำไม้ที่ไม่เคยใช้ประโยชน์มาใช้ เช่น มะพร้าว ต้นตาล และส่งเสริมประชาสัมพันธ์ให้การศึกษาให้ประชาชนและเยาวชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของป่าไม้ สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และช่วยกันดูแลในการรักษาทรัพยากรป่าไม้ และ โจนพิศ (2537 : 98 - 99) กล่าวว่า ปัจจุบันป่าไม้ถูกทำลายลงอย่างรวดเร็วมากจนเป็นที่น่าวิตกอย่างยิ่ง หากปล่อยให้อัตราการทำลายป่าไม้ของมนุษย์ดำเนินต่อไปเช่นนี้ความเสียหายต่าง ๆ จะประดาหน้าเข้ามา และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ จนสุดท้ายจะพรรณมาได้ และเพื่อป้องกันมิให้มนุษย์เกิดความเดือดร้อนเกี่ยวกับป่าไม้มากกว่านี้จึงต้องหาวิธีการป้องกันและแก้ไขอย่างเร่งด่วนด้วยวิธีการปลูกป่าทดแทน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ป่าไม้ที่เสื่อมโทรม ซึ่งรัฐสามารถดำเนินการได้ในหลายลักษณะเช่น การทำสวนป่าสวนพฤกษศาสตร์ สวนรุกขชาติ และสวนสาธารณะ เป็นต้น การดำเนินการคุ้มครองป่าไม้ โดยอาศัยกฎหมายเพื่อป้องกันการบุกรุกทำลายป่า ซึ่งทำได้ในหลายรูปแบบได้แก่อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ขจัดการบุกรุกทำลายป่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งการโค่นถางป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอยและการลักลอบตัดไม้เพื่อนำไปใช้แปรรูป เพื่อการก่อสร้างและทำเฟอร์นิเจอร์ต่าง ๆ การป้องกันความเสียหายที่เกิดจากไฟป่า การปรับปรุงวิธีการทำป่าไม้ การพยายามนำเนื้อ ไม้มาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด การป้องกันความเสียหายของป่าไม้อันเนื่องมาจากแมลงและโรคพืช และจัดการดูแลรักษาพันธุ์ไม้สงวนไว้ไม่ให้ถูกทำลาย สอดคล้องกับ วิชัย (2533 : 133) กล่าวถึง ความจำเป็นที่จะต้องทำการอนุรักษ์ป่าไม้เอาไว้ซึ่งมีหลายวิธีด้วยกัน เช่น การคุ้มครองป่าไม้โดยประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติแบบต่าง ๆ

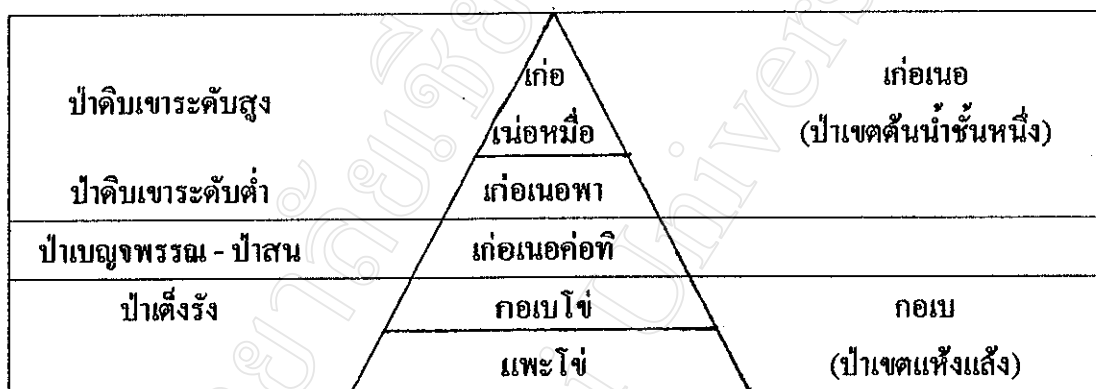
นำพื้นที่ป่าไม้ที่หมดสภาพมาปลูกป่าทดแทนในรูปแบบของการทำสวนป่า ลดการบุกรุกทำลายป่า การตรวจตราดูแลให้ผู้รับสัมปทานป่าไม้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ตกลงกันไว้อย่างเคร่งครัด การปลูกฝังให้เด็กได้เห็นคุณค่าและรักป่าไม้ตั้งแต่ต้นจึงเป็นเรื่องสำคัญ การประชาสัมพันธ์ของภาครัฐบาลควรทำอย่างต่อเนื่อง ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลายจึงจะลดลงหรือหมดไปได้วิธีการแก้ไขปัญหาอาจทำโดยใช้ระบบวนเกษตร (Agro-forestry) เข้ามาช่วยหรืออาจทำโดยการผ่อนผันให้มีการปลูกป่าพื้นสำหรับชุมชนขึ้นในพื้นที่สาธารณะของหมู่บ้าน นอกจากนี้ สิ่งสำคัญเร่งด่วนที่ต้องทำคือ การส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้ และเร่งดำเนินงานเพื่อสร้างจิตสำนึกใน ความสำคัญของป่าไม้ ขณะเดียวกันก็ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เพื่ออนุรักษ์ป่าไม้ด้วย (สุริย์, 2531 : 86-87)

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตามหลักต่าง ๆ ที่กรมป่าไม้และนักวิชาการหลายท่านกล่าวไว้ นั้น หลักการสำคัญประการหนึ่งคือ การใช้ประโยชน์ที่ดินบนภูเขาตามหลักการอนุรักษ์ดินและน้ำ โดยเฉพาะ บนพื้นที่สูงทางภาคเหนือของประเทศไทย กำลังประสบปัญหาความเสื่อมโทรมของ ทรัพยากรป่าไม้ จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างรีบด่วนที่จะต้องทำระบบการเกษตรที่นอกจากจะสามารถ ให้เกษตรกรอยู่เลี้ยงตัวเองได้ในพื้นที่ที่จำกัดแล้ว ยังต้องไม่เป็นการทำลายทรัพยากรป่าไม้และ สิ่งแวดล้อม นั่นคือ ระบบจะต้องประกอบด้วยส่วนที่เพิ่มผลผลิตและการอนุรักษ์ทรัพยากรด้วย ทั้งนี้ สุรวาลย์ (2538 : 187 - 188) ได้กล่าวถึงระบบการเกษตร เชิงอนุรักษ์ที่มีศักยภาพที่จะพัฒนาให้ เหมาะสมในที่สูงคือ ระบบการปลูกพืชไร่ ที่มี การอนุรักษ์ดินและน้ำโดยใช้แถบหญ้า (Contour grass strips) รวมทั้งขั้นตอนอื่น ๆ ดังนี้

1. การทำแถบหญ้า (Contour grass strips)
2. การปลูกพืชหมุนเวียน (Crop rotation)
3. การไม่เผาที่ (Zero burning)
4. การปลูกพืชตระกูลถั่วคลุมดิน (Crop-cover legume)
5. การใส่ปุ๋ยคอก (Fertilizer application)
6. การไม่ไถพรวน (Minimum tillage)
7. การปลูกพืชระยะถี่ (Dense spacing)
8. การกำจัดวัชพืชแต่เนิ่น ๆ (Early weeding)
9. การปลูกพืชสลับแปลงตามแนวขวาง (Strip-cropping)
10. การปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น (Tree-crops planting)

3. แนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยง

ชูพินิจ (2539 : 75-77) ได้กล่าวว่า ตามจารีตประเพณีของชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยงป่ากับการทำกินเป็นเรื่องที่ผูกพันซึ่งกันและกันมาโดยตลอด และโดยที่มีชีวิตผูกพันกับป่าอย่างใกล้ชิด จนมีคำกล่าวว่าได้กินจากน้ำต้องรักษาน้ำ ได้กินจากป่าต้องรักษาป่า จึงทำให้ชาวกระเหรี่ยงมีการจัดจำแนกประเภทป่าตามขั้นระดับความสูง ได้อย่างสอดคล้องกับการจำแนกแบบสากล ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 ภาพจำลองภูเขาแสดงการจำแนกประเภทป่า

ที่มา : ประยุกต์จากชูพินิจ (2539 : 75)

จากภาพจำลองภูเขา บริเวณพื้นที่เชิงเขามีต้นไม้ขึ้นไม่หนาแน่น ต้นไม้เป็นไม้เนื้อแข็งขนาดเล็ก ซึ่งจะเป็นไม้ผลัดใบจำพวกเต็งรัง ดินเป็นดินลูกรัง มีเนื้อกรวดและหินมาก อากาศแห้งแล้ง เรียกว่า "แพะ โข" หรือ "กอเบ โข" ซึ่งตรงกับคำเรียกว่า "ป่าแพะ" ของทางภาคเหนือ จัดอยู่ในป่าประเภท "กอเบ" ถือเป็นป่าในเขตแห้งแล้ง สำหรับป่าในช่วงกลางเรียกว่า "ก่อหน่อค่อทิ" อาจเทียบเคียงได้กับป่าเบญจพรรณ ซึ่งต้นไม้อ่อนเป็นลักษณะป่าโปร่ง ป่าสนก็จัดอยู่ในกลุ่มนี้

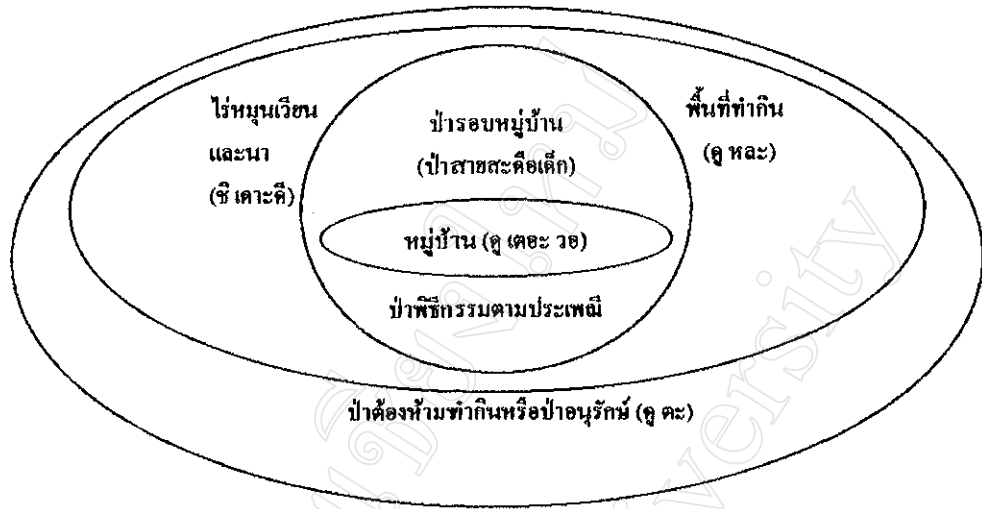
ป่าคอนบนซึ่งเป็นเขตต้นน้ำชั้นหนึ่งเรียกรวมว่า "ก่อหน่อ" แบ่งออกได้เป็นสองส่วน ส่วนที่อยู่ต่ำกว่าเรียกว่า "ก่อหน่อพา" มีลักษณะเทียบเคียงได้กับป่าดิบเขาระดับต่ำ มีความชุ่มชื้น อากาศเย็นตลอดปี ต้นไม้มีความหนาแน่นปานกลาง จะพบกล้วยป่าได้ในป่าประเภทนี้ ป่าส่วนที่อยู่บริเวณยอดคอคอยสูงเรียกว่า "ก่อหน่อหม้อ" เทียบเคียงได้กับป่าดิบเขาระดับสูงมีไม้ประเภทเถาวัลย์ ไม้ชั้นล่าง พวงมอส เฟิร์น และอื่น ๆ อีกมากมายด้วยคุณสมบัติที่แตกต่างกันของป่าเหล่านี้ทำให้มี

การใช้ประโยชน์จากป่าแตกต่างกันออกไปด้วย ตัวอย่างเช่น พืชสมุนไพรจะมีมากทั้งชนิดและจำนวนในป่าประเภทก่อเนอ ส่วนพืชอาหารประเภทหน่อไม้ เห็ด มีมากในป่าประเภท ก่อเนอค้อติ และป่าประเภทกอเบ ชาวกะเหรี่ยงยังมีการจัดจำแนกประเภทป่าตามลักษณะการใช้ประโยชน์ดังนี้ ป่าใช้สอยรอบหมู่บ้าน นอกจากให้ความร่มเย็นแก่หมู่บ้านยังเป็นแหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้ เป็นแหล่งเชื้อเพลิงเป็นที่อาศัยของสัตว์เล็ก สถานที่ประกอบพิธีกรรมของหมู่บ้าน ป่าช้า บริเวณนี้จะห้ามตัดฟันไม้ทุกชนิด เพราะเกรงว่าจะรบกวนวิญญาณบรรพบุรุษ ป่าพื้นตัวจากไร่ซึ่งตรงกับคำเรียกทางภาคเหนือว่า "ป่าเหล่า" เป็นแหล่งอาหารและยารักษาโรค ป่าห้วยนาเป็นแหล่งต้นน้ำให้หล่อเลี้ยงนา และป่าขุนห้วยมักจะอยู่สูงและห่างไกลจากตัวหมู่บ้านเป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญที่ไหลผ่านหมู่บ้าน อยู่ในความรับผิดชอบของทั้งชุมชน ห้ามบุกเบิกที่นา แต่สามารถเก็บของป่าและล่าสัตว์ได้

จากที่กล่าวมาแล้ว ชาวกะเหรี่ยงยังจำแนกประเภทป่าตามความเชื่อได้อีกด้วยดังนี้ ป่ากะเดโคเด เป็นป่าที่อยู่ในช่องเขา คือเป็นทางเดินของผี ห้ามหักล้างทำกิน แต่สามารถหาอาหารสมุนไพร และไม้ฟืนจากป่าได้ ป่าเดหมื่อเบอ เป็นป่าที่ขึ้นบนเนินลักษณะหลังเต่า มีสายน้ำไหลล้อมหรือล้อมรอบมีลักษณะเหมือน "เข็ชแกลวกไข่" ถือว่ามีผีแรง จึงห้ามการทำประโยชน์ใด ๆ ทั้งสิ้น ป่าชมอปู เป็นป่าชันน้ำ มีต้นไม้ใหญ่ และน้ำข้างในบริเวณนั้นตลอดปีน้ำไหลลงสู่ลำห้วย ถือว่าเป็นที่อยู่ของผีน้ำ ห้ามกินน้ำในบริเวณนี้ ป่าที่หน้าจะกิ หรือป่าขุนห้วย เชื่อว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สิงสถิตย์อยู่ ห้ามการตัดฟันใช้ประโยชน์ ป่าที่เป่อถ่อ เป็นป่าที่มีน้ำผุดเชื่อกันว่าผีน้ำคูมาก ห้ามรบกวนเด็ดขาด

นอกจาก ชาวกะเหรี่ยงจะมีการรักษาป่าโดยการจัดจำแนกประเภทป่าตามระดับชั้นความสูง ตามลักษณะการใช้ประโยชน์ และตามความเชื่อดังกล่าวแล้วนั้น ชูพินิจ (2539 : 78) ยังกล่าวเพิ่มเติมว่า ชาวกะเหรี่ยงยังมีความเชื่อในการรักษาต้นไม้ไว้ด้วย โดยมีข้อห้ามการตัดทำลายต้นไม้ประเภทที่ถูกเลือกเป็นที่แขวนสายสะคือเด็กเกิดใหม่แต่ละคน ต้นไทรที่มีขนาดใหญ่เชื่อว่ามีเทพเรียกว่า "หมื่อกาเขล่อ" สิงสถิตย์อยู่ ต้นไม้ที่ใช้แบกหามคนตาย ต้นไม้ที่ขึ้นเป็นคู่ใกล้ชิดกัน ต้นไม้ที่ส่วนปลายโน้มติดกับอีกต้นหนึ่ง ไม้ต้นฝั่งที่มีรังผึ้งเกาะอยู่ ต้นไม้ที่มีเถาวัลย์พันเกี่ยว และต้นไม้ที่ขึ้นบนจอมปลวก เช่นเดียวกับ ประเสริฐ (2540 : 55 - 59) กล่าว ไว้ว่า ชาวกะเหรี่ยงแต่ละหมู่บ้านจะมีเขตป่า เขตหมู่บ้านของตนเองมีการแบ่งเขตป่า และ เขตหมู่บ้านตามลักษณะการใช้ประโยชน์ เขตการดูแลรักษา ไฟป่า เขตการปล่อยสัตว์เลี้ยง จึงมี การจำแนกประเภทป่าในระดับหมู่บ้านดังรูปที่ 2

รูปที่ 2 การจำแนกป่าตามประโยชน์การใช้สอยตามประเพณี

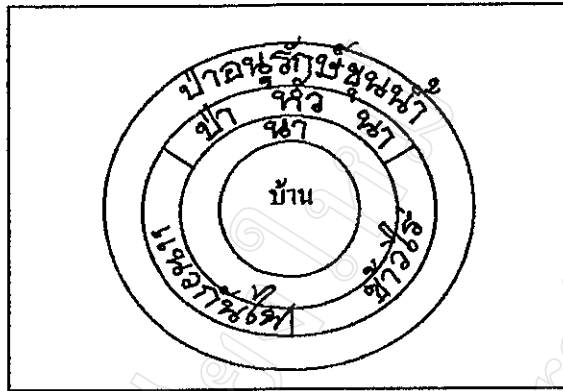
ที่มา : ประเสริฐ (2540 : 55)

จากรูปที่ 2 ศูนย์กลางของการแบ่งป่าจะเป็น "ดูเตอะ วอ" คือหมู่บ้านที่ชุมชนอาศัยอยู่ ซึ่งตามประเพณีของชาวกะเหรี่ยงไม่มีการทำรั้วกันเขตหมู่บ้าน ทั้งนี้ถือว่าที่ดินเป็นของคนทั้งชุมชน ฉะนั้น ชุมชนมีสิทธิในการใช้ที่ดิน และดูแลรักษาด้วยกัน ป่ารอบหมู่บ้านจะให้ความร่มเย็นแก่หมู่บ้าน คนสัตว์เลี้ยง และแหล่งน้ำดื่ม น้ำกินของหมู่บ้านอีกด้วย พิธีสำคัญของหมู่บ้านจะทำที่ป่าพิธีหรือก๊วตอยใหญ่ โกล้หมู่บ้านซึ่งร่มรื่นและมีต้นไม้ใหญ่มากมาย และไม่มีใครกล้าไปแตะต้อง ถัดจากนั้นไกลออกไปเป็นป่าช้าหมู่บ้านซึ่งเป็นป่าใหญ่ ห้ามตัดและล่าสัตว์ มีกฎหมายอย่างเคร่งครัด ชาวบ้านเชื่อถือ และกลัวอยู่แล้วจึงไม่เข้าไปรบกวนป่าแถบนั้น ต้นไม้ใหญ่โกล้บ้านในบริเวณป่าชุมชนนั้น เมื่อแต่ละครอบครัวคลอดลูกออกมาจะหาต้นไม้ไว้ให้ลูก เรียกว่า "เด ปอ หู" (ต้นสะคือเด็ก) ต้องเป็น ไม้ใหญ่กงทนถาวร หลังจากเด็กเกิดแต่ละครอบครัวจะเอาสายสะคือ ไปผูกติดกับต้นไม้ใหญ่เรียกว่า "เด ปอ" (สายสะคือใส่ในกระบอกไม้ไผ่) ห้ามคนตัดโค่น เผาเด็ดขาดพื้นที่ทำกินเรียกว่า "ดูหละ" เป็นพื้นที่ไร่หมุนเวียน นาขั้นบันได และสวน "ดู ตะ" แปลว่าป่าอนุรักษ์ ตามประเพณี จะไม่มีการทำกินในบริเวณนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งห้ามบุกเบิกเป็นที่ไร่หมุนเวียนใหม่ เขตป่าอนุรักษ์ตามประเพณีจะมีการจำแนกพื้นที่ป่าอย่างละเอียดคงจะกล่าวต่อไปนี่คือ ป่าดำ เด โด (ป่าก๊วตมใหญ่) เป็นป่าที่ขึ้นตามช่องเขาหรือก๊วตมใหญ่ ๆ ชาวเผ่ากะเหรี่ยงเชื่อว่าเป็นทางเดินของจิตวิญญาณ

บรรพบุรุษหรือสัตว์ต่าง ๆ จึงห้ามทำกิน ห้ามปลูกสร้างบ้านเรือนหรือแม้กระทั่งพักแรม ป่ากะ หม้อ เบอ (ป่าเข็ชคแลวกกไข่) เป็นป่าที่ขึ้นบนเนินลักษณะหลังเต่ามีสาหร่ายน้ำไหลอ้อมหรือล้อมรอบหรือมีบึงหนองน้ำล้อมรอบ มีลักษณะคล้าย "เข็ชคแลวกกไข่" เชื่อกันว่าบริเวณนี้มีผีแรง จึงห้ามการหาประโยชน์ใด ๆ ทั้งสิ้น ป่าก่า ที เนอ ถ่อ เต๊ะ ที หนึ (ป่าน้ำผุดและน้ำซึมลงไปในดิน) ป่าน้ำผุดเป็นป่าบริเวณต้นน้ำหรือป่าที่น้ำซึมออกมาเป็นบริเวณกว้าง บริเวณนี้จะมีน้ำผุดไหลออกมาตลอดปี ส่วนป่าน้ำซึมลงไปในดิน (ที หนึ) คือบริเวณที่มีน้ำไหลมาและจะไหลซึมลงไปในรูน้ำใต้ดินจนหมด จนผ่นกะเหรี่ยงเชื่อว่าบริเวณเหล่านี้เป็นที่อยู่ของ "นา ที" (ผีน้ำ) ป่าก่า แดวะ เกงวะ (ป่าทางดักแตน) เป็นป่าที่มีลักษณะเหมือนทางดักแตนคือมีลำน้ำ 2 สาขาบรรจบกัน บริเวณระหว่างสองสาหร่ายน้ำเป็นป่าที่แหลมยาวออกมา ป่าประเภทนี้ถือว่าผีน้ำแรงมากห้ามใช้ประโยชน์จากป่าเด็ดขาด ป่าก่า มอ ปู (ป่าดิบโป่ง) เป็นป่าที่เป็นดินโป่ง ซึ่งเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของสัตว์ทุกชนิด ป่าประเภทนี้จึงจัดเป็นป่าอนุรักษ์ โดยเชื่อว่าเป็นป่าผีแรง ผิดู จึงห้ามใช้ประโยชน์ ป่าก่า หม้อ จะ กงอ อะ ชูย ลอ จอ (ป่ายอดคอกซึ่งเลียด หม้อ จะ กงอ หยดลงมา) เป็นป่ายอดเขาสูง ซึ่งมีต้นน้ำ มีพันธุ์พืช พันธุ์ไม้หลากหลายรวมทั้งพันธุ์สัตว์ต่าง ๆ ด้วย ในบริเวณนี้จะพบหอยชนิดที่หายากเรียกว่า "แก่ง ชู บอ" ซึ่งห้ามตัด โดยเด็ดขาด นอกจากนี้บริเวณป่านี้ถือเป็นป่าที่ผีแรงมาก หากผู้ใดฝ่าฝืนต้องแลกด้วยชีวิต

อุไรวรรณ (2532 : ม.ป.น.) ได้สรุปการจัดรูปแบบการอนุรักษ์ป่าของชุมชน กะเหรี่ยงไว้ 2 รูปแบบ ดังนี้

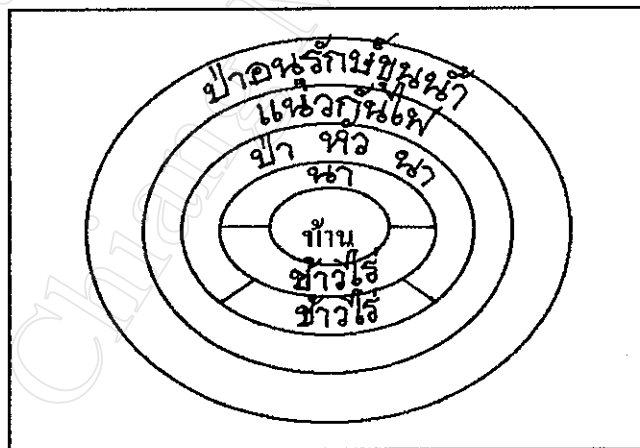
1. ชุมชนที่มีการทำนามากกว่าการทำข้าวไร่จะให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ป่าชันน้ำบนขุนน้ำเป็นหลัก และป่าชันน้ำหวนาบ้างแต่ไม่เน้นระบบการป้องกันแนวกันไฟ ดังรูปที่ 3

รูปที่ 3 การอนุรักษ์ป่าของชุมชนที่มีการทำนามากกว่าการทำข้าวไร่

ที่มา : อุไรวรรณ (2532 : ไม่ระบุหน้า)

2. ชุมชนที่มีการทำข้าวไร่ มากกว่าการทำนาจะให้ความสำคัญต่อแนวกันไฟเป็นหลัก พร้อมทั้งอนุรักษ์ป่าชันน้ำบนขุนน้ำและป่าชันน้ำหวนด้วย ดังรูปที่ 4

รูปที่ 4 การอนุรักษ์ป่าของชุมชนที่มีการทำข้าวไร่มากกว่าการทำนา

ที่มา : อุไรวรรณ (2532 : ไม่ระบุหน้า)

ฐลัทธี (2538 : 65) กล่าวว่า แนวคิดของกะเหรี่ยงในการอนุรักษ์ป่าและระบบนิเวศเป็นแนวคิดที่ไม่สามารถแยกส่วนได้ ดิน น้ำ ป่า เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกัน และความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในด้านกายภาพแต่ในด้านวัฒนธรรมดิน น้ำ ป่า มีความสัมพันธ์กับมนุษย์สัตว์ พืช และอำนาจเหนือธรรมชาติ ในเรื่องความเชื่อแนวคิดกฎข้อบังคับ และพิธีกรรมต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้เป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตของคนในสังคมกะเหรี่ยงสามารถกำหนดแนวคิด หรือปรัชญาสอดคล้องกับการปฏิบัติจริง

4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

มงคล (2536 : 79) ได้ศึกษา การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ศึกษาเฉพาะกรณีกิ่งอำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน พบว่า ประชาชนทั่วไปมีความสนใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาก ส่วนใหญ่ เคารับทราบเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งยังผลให้มีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และทำให้บทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้นไปตามไปด้วยนอกจากนี้ประชาชนทั่วไปยังเห็นความสำคัญของผู้นำชุมชน เช่น รายงานผู้นำชุมชนเมื่อมีผู้บุกรุกตัดไม้ทำลายป่า หรือเมื่อเกิดไฟไหม้ป่า และยังมีความเห็นว่าคุณำชุมชนมีบทบาทอย่างจริงจังในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งย่อมจะสามารถโน้มน้าวและชักจูงให้ประชาชนทั่วไปซึ่งอยู่ในภายใต้การดูแลร่วมปฏิบัติไปด้วยในขณะเดียวกันก็ทำให้มีการร่วมมือร่วมใจกันดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เช่นเดียวกับ กิติ (2535 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึง พฤติกรรมและการรับรู้ของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ กรณีศึกษาบ้านแพะอำเภอสันกำแพงจังหวัดเชียงใหม่ และบ้านทุ่งยาวอำเภอมือง จังหวัดลำพูน พบว่า การรับรู้ข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ตลอดจนถึงการตัดสินใจด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นผลมาจากอาชีพของประชากรในหมู่บ้าน ซึ่งได้อาศัยป่าไม้หรือผลผลิตจากป่า ตลอดจนการใช้ไม้เพื่อการเกษตร ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนเหล่านั้นส่วนใหญ่ได้พึ่งพาอาศัยป่าไม้เป็นแหล่งทำมาหากิน ดังนั้นพวกเขาจึงมีความสำนึกกับฝิดชอบต่อป่าไม้ที่พวกเขาได้พึ่งพา

ศลิษา (2537 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้ ศึกษาเฉพาะกรณีป่าชุมชนบ้านห้วยแก้ว อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าชาวบ้านรักป่าบนพื้นฐานความเชื่อในเรื่องการนับถือผี ซึ่งถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจในการรักษาป่า ขณะเดียวกันชาวบ้านก็ยึดถือป่าว่าเป็นสิทธิร่วมกันของชุมชนไม่ใช่ของหลวง ชาวบ้านทุกคนจึงมี

สำนึกร่วมกันถึงสิทธิ และหน้าที่ในการจัดการและใช้ประโยชน์จากป่าไปพร้อม ๆ กัน สอดคล้องกับ ทูลิตซ์ (2538 : บทคัดย่อ) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าและระบบนิเวศเพื่อแก้ปัญหาภัยแล้งของประเทศไทย พบว่า แนวคิดของชาวบ้านระบบนิเวศป่าประกอบด้วยสิ่งไม่มีชีวิต เช่น ดิน น้ำ อุณหภูมิ แร่ธาตุ ฝน ฯลฯ และสิ่งมีชีวิต ได้แก่ สัตว์ พืช และมนุษย์ นอกจากนี้ระบบนิเวศป่า ยังประกอบด้วย ผี साग เทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชาวบ้านใช้ระบบการผลิตและการดำรงชีวิตแบบพึ่งพิงป่า โดยยึดหลักการอนุรักษ์ การพึ่งพาอาศัยการเคารพ การนับถือ ความกลัว และการสำนึกบุญคุณ ระบบนิเวศป่าในการผลิตเพื่อยังชีพจึงดำรงอยู่ได้

พัชรินทร์ (2537 : 77) ได้ศึกษา ทักษะคติของเกษตรกรชาวเขาที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ กรณีศึกษาครอบครัวอำเภอปัว จังหวัดน่าน พบว่า เกษตรกร ชาวเขามีทัศนคติอยู่ในเกณฑ์ที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติของเกษตรกรต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้กับตัวแปรอิสระต่าง ๆ คือเพศ อายุ การอ่านหนังสือได้ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนพื้นที่ครอบครอง อาชีพเสริม รายได้ การได้รับข้อมูลข่าวสาร ความศรัทธาในตัวผู้นำ โดยภาพรวมแล้ว ไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีเพียงบางประเด็นคำถามเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กัน

สมเกียรติ (2540 : 60) ได้ทำการศึกษา การเปรียบเทียบทัศนคติของชาวเขาเผ่าม้ง กับเผ่ากะเหรี่ยงต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในตำบลแม่แดด อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงส่วนใหญ่เห็นด้วยกับป่าไม้ขึ้นเองโดยธรรมชาติ เนื่องจากชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงเป็นพวกอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และปล่อยให้ป่าไม้ขึ้นเองตามธรรมชาติแบบยั่งยืน ถ้ามีการตัดไม้หนึ่งต้นต้องมีการปลูกทดแทนห้าต้นในพื้นที่ตัดไม้ และมีความคิดว่า การปลูกป่าเป็นหน้าที่ที่ต้องร่วมกันรับผิดชอบเพราะป่าไม้ให้ทั้งอาหาร และรักษาโรคเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารในการประกอบอาชีพการเกษตรอีกด้วย

วราภรณ์ (2532 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาถึง ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และสังคมของราษฎรที่มีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนบ้านคำยาม ตำบลคงมูล อำเภอหนองสูงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมทั้งหมด ได้แก่ รายได้ของครัวเรือน ขนาดพื้นที่ทำกิน จำนวนสมาชิก ในครัวเรือน ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน และลักษณะการถือครองที่

คืนต่อผลการบุกรุกหรือไม่บุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ เป็นอิสระต่อกัน นั่นคือไม่ว่าราษฎรมีราย
ได้สูงหรือต่ำ มีพื้นที่ทำกินมากหรือน้อย จำนวนสมาชิกในครัวเรือนก็คนมีเอกสารสิทธิในที่ดินทำ
กินหรือไม่ก็ตาม ราษฎรเหล่านี้ก็จะบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เหมือนกันเพื่อหารายได้เสริมจากการตัดไม้
ขาย ซึ่งเป็นวิธีการที่รวดเร็วกว่าการทำงานเพื่อหารายได้จากงานประเภทอื่น ๆ

จากแนวคิดและผลงานวิจัยที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาว
เขามีปัจจัยต่าง ๆ เช่น ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและปัจจัยด้านสังคม มีผลต่อการปฏิบัติ
เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้เลือกศึกษาปัจจัยบางประการ คือ
เพศ อายุ ความเข้าใจในภาษาไทย รายได้ของครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน แรงงานในการ
ทำการเกษตร การได้รับข้อมูลข่าวสาร จำนวนพื้นที่ครอบครอง การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ การติดต่อกับ
บุคคลภายนอก และการได้รับการฝึกอบรม เพื่อจะได้ทราบว่าปัจจัยดังกล่าวมีผลต่อการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้ของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงหมู่บ้านห้วยปลิงตำบลม่อนจอง อำเภออมก๋อยจังหวัด
เชียงใหม่หรือไม่มากนักเพียงใด ผลการวิจัยคาดว่าจะประโยชน์ต่อการวางแผนดำเนินงาน
ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง